

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Gnoti Seautón, Sive Arnoldi Geulincs Ethica

Geulincx, Arnold

Lugd. Batav., MDCLXXV

Ethicæ Tractatus Quartus. De Passionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48728](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48728)

ETHICÆ

Tractatus Quartus.

De Passionibus.

P R O O E M I U M.

Dua sunt partes humana conditionis: agere in corpus, & pati à corpore, de quibus & in *Metaphysicâ* & in Tractatu *Ethico* 1. circa inspectionem nostram pluscula diximus; posterior pars complectitur sensus & affectus, & hos quidem potiore jure, quia ideo specialiter etiam passiones vocantur apud omnes homines.

Parva vero inter sensum & passionem est diversitas: conveniunt 1. Quod ambo dicant perceptionem aliquam nostram, qua non est aliud, quam certus modus habendi, quo nos habemus intus, & in mente seu animo, cujus modi per conscientiam qua illum in nobis intime sentimus conscii & certe reddimur: veluti cum video, tali aliquo modo me habeo, cum amo tali aliquo alio modo me habeo,

habeo, quos modos in me per conscientiam
 evidentissime recognosco; 2. Conveniunt
 in eo, quod ambo (sensus, inquam, & affe-
 ctus) nobis obveniant à corpore nostro, ita
 ut si eo careremus, modis quoque illis omni-
 bus nos carituros esse clare intelligamus. Sed
 differunt in eo, quod perceptionem sensus so-
 leamus referre ad res externas, tanquam in-
 de provenientes, & plerumque cum existi-
 matione, quod eæ res similiter affectæ sint,
 similemque habeant modum aliquem, qua-
 lem nobis ingerant (sic cum videmus lumen,
 perceptionem seu speciem illam referimus in
 solem, ignem &c. existimantes ipsa tali
 specie imbuta esse) perceptionem vero, quæ
 in affectu seu passione reperitur, atque illam
 speciem non referimus ad res extra nos po-
 sitas, nec existimamus eas quidquam
 simile in se habere: E. G. inimico obviam
 facti, licet odio ejus vel timore percellamur,
 non existimamus, ipsum in se talem habere
 speciem, qualis nobis occasione ejus incutitur.

§. I. Passiones sunt extra genus morum.

Stoici censebant omnes Passiones esse malas in genere moris. Peripatetici moderatas Passiones bonas esse dixerunt, immoderatas in vitio posuerunt: ambo vehementer errant: si quid enim hic mali esset, non nobis, sed Deo imputandum esset: quod absurdum, consistit enim in hisce bona pars conditionis humanæ, & fere potissimum per illas homines sumus. Et demptis hisce unâ cum sensibus, non est, quod nos amplius homines esse existimemus, sunt igitur in genere naturæ admodum bonæ Passiones, licet quædam nobis injucundæ sint, seu male afficientes (ut dolor, timor &c.) & in genere morum nobis neque bonæ neque malæ sunt, sed habent se sicut videre, & audire &c. propter quæ nemo probus aut improbus vocatur.

Sed dices, Passiones quædam sunt turpes, libidinosæ, obscæne, nefariæ, quibus homines ad facinora, cædes & horribiles incestus concitantur. Resp. Quod concitantur ab illis, hoc malum est; ipsæ vero Passiones in se non sunt malæ; tantum enim continent in se certam perceptionem,

ptionem, nobis obvenientem à corpore, & necessario in nos derivatam, non tam à corpore (quod res bruta est, & per consequens nihil potest vera efficientia causare) quam ab auctore corporis, conditionisque nostræ humanæ. Quod vero nos Passiones nostras sequamur, hoc turpe est: quia auctor noster non voluit, ut iis abducti aliquod ageremus aut agere omitteremus. Sed totos subjecit nos Rationi, voluitque ut ex præscripto ejus omnia & faceremus, & facere omitteremus. Sicuti sensus cum nobis dedit, noluit tamen iis nos in veritatis indagatione, sed innatis nobis notionibus & ideis uti: unde incidenter patet eodem loco esse habendos eos qui sensum sequuntur in Philosophia, atque eos, qui Passiones suas sequuntur in Ethica.

NB. Non tantum sequi nos sæpenumero Passiones nostras; sed habere etiam magnam propensionem ad sequendum eas: quæ est veluti effæminatio quædam nostri, qua non satis ad Rationem, quæ sola nos movere deberet, attendimus, semperque vacillamus, an ductui ejus obsequi velimus, an ei nuncium mittere; magisque semper ad ea inclinamus, ad quæ passio trahit. In qua propensione, effæminatione & vacillatione magna inest turpitudine:
quam

80 *Passiones sunt extra genus morum, §. 1.*

quam quidam non bene ab ipsis Passionibus distinguunt, quidam turpitudinem illam, quam sibi ipsis imputare debuerant, in Passiones suas, auctoremque earum Deum (nam hoc inde consequens est) re-tulerunt. Est igitur in libidine V. G. carnali (quæ passio quædam est admodum vehemens, præsertim in juvenibus) sensus quidam sive perceptio: & hætenus nihil mali sentit; deinde propensio quædam ad standum in ista Passione, seu delectatione ad aliam, quo ea quasi impellere videtur, exsequendum; & in his omnibus turpitudinis atque peccatum est.

Unde fit etiam ut honesti homines atque ingeniosi, quarundam Passionum conscientia commoti erubescant, atque pudore suffundantur, quod non ex sensu, quod Passiones in se experiuntur, fieri dicendum est, sed ex propensione deserendi Rationem, & sequendi Passionem, quam simul in se persentiscunt. In hac enim propensione, & (ut vocavimus) effæminatione non leve (nota) propudium est.

Petes unde propensio ista in nobis?
Resp. Quia infantes nati sumus: inde enim factum, ut sensibus atque Passionibus ante quam Rationibus (ut alibi forte demonstrabimus) adhæserimus. Sed cur infantes

infantes nati sumus, & non potius viri cum pleno usu Rationis? hic Philophia sistit.

NB. Ex Theologia notum est, primos nostros parentes creatos fuisse non infantes, sed adultos, quia perfecta erant Dei opera: Post lapsum vero mox infantes prodire, & infantes fuerunt omnes, quos generaverunt. Vide annotata nostra latiora in Cartesium, præsertim ad §. §. illos, qui agunt de origine erroris §. 71. &c.

§. 2. Actio ex Passione.

VITA VULGI.

Vulgus quæ agit, ex Passione fere agit: nam primum quidem ad literas & institutum aliquod vitæ adiguntur metu sub parentibus, præceptoribus & pædagogis. Ubi assueti sunt illi instituto vitæ, sæpe etiam amant illud, & per amorem & familiaritatem (quæ item Passiones sunt) ei adhærescunt: & fortius adhuc agglutinantur & agitantur metu insoliti, quo metu vulgus omne maximopere perterretur: usque adeo ut plurimos eorum videamus, cum vitæ conditionem mutare coguntur, simul etiam vitam cum morte commutare. Atque hic est primus sive infimus
e gradus

gradus vulgi, qui in Officio continentur amore & familiaritate soliti, metu & horrore insoliti: & comparantur cum pueris, ac maximam partem populi constituunt.

Notandum etiam est, quam vulgus vocat conscientiam, esse meram Passionem: nempe stimulum & instinctum in animo id exsequendi quod Ratio jubet; cui cum paruerunt, sedatur paululum ut solent alia Passiones (quo casu dicunt se habere pacatam conscientiam) cum vero contraveniunt, cruciantur & urgentur (quo casu dicunt se habere turbatam conscientiam, aut stimulis conscientia se agitari) quæ omnia similiter locum habent in aliis passionibus, sed cum ipsi vera diligentia careant, & nunquam satis ad Rationem ascultent, facile fit ut pleraque, in quæ per conscientiam stimulantur, sunt illis obscura: adeoque cum illis obscuris facile quædam alia obscura connectunt. V. G. cum obscure cognoscant, & quasi per nebulam videant hominem debere seipsum deserre; hinc connectunt cum hoc obscuro dictamine persuasionem aliquam obscuram, sed insuper perversissimam (nam prius illud dictamen nisi obscurum esset, verum tamen erat) qua persuasum habent debere hominem seipsum excruciare, au-
sterè

sterè habere, atque hinc fere error communis in omnibus fere religionibus hominum in se ipsos & sua corpora sævientium (quem advertit etiam Scharronius in sua sapientiâ) lege de Turcis apud sepulcrum Muhammedis, oculos sibi eruentibus quibusdam, aliter & misere se mutilantibus vulnerantibusque. Lege infinita apud alios talia. Quæ à Ratione non dictantur. V. G. Ratio dictat non violandos alios homines, cum hoc dictamine Rationis obscure connectunt, ossa sepulcorum non esse movenda de loco suo. Cui si contraverunt, putant hoc grande nefas esse, & innumera sunt talia nullibi non in gentiliis historiis nos occurrentia. Qui igitur conscientiam illam in vulgo sequuntur, sine dubio non nisi Passionem suam sequuntur: vocantur interim religiosi & sancti.

Atque hic est secundus gradus vulgi, & nidulatur maxime in primo gradu: tamdiu tædium enim horrent conscientiam suam, quandiu insolita sunt facinora, ita ut hic maxime vigeat metus insolentiæ: comparantur autem cum fæminis, in quibus etiam hic affectus magis elucet.

Tertius gradus vulgi est eorum, qui metum illum insolentiæ per contrariam

audaciam & temeritatem nonnihil infregerunt: atque hi pericula etiam adeunt & insolitis non adeo perterrentur, & si multum hic profecerint, de una conditione in aliam errant, & metu verso in id omne, quod assiduum est, & constans vagabundi censentur. Quod si eousque metum insoliti abjecerint, ut hinc etiam mortem contemnere ex temeritate & audacia assuescant, fiunt milites, atque hi vel probi apud vulgum si gloriosi sint, si vero etiam gloriam contemnant, fiunt latrones & prædones, hic tertius gradus in vulgo est virorum.

Quartus denique gradus est vulgi eorum, qui unam Passionem aliâ Passione temperant & moderantur: V.G. si timeant, nimis ut se in Officio contineant, audaciam accersunt, aut gloriâ se extimulant: si ad voluptates aut libidines pronos se sentiant, abstrahunt se metu infamiæ. Hi vulgo sapientes & Philosophi videntur.

Sed hi omnes quantumcunque sibi videantur moderati & compositi (ut in primo gradu) quantumcunque pii & religiosi (ut in secundo gradu) quantumcunque generosi & acres (ut in tertio gradu) quantumcunque sapientes & cauti (ut in quarto gradu) omnes sunt turpes & scelesti pecca-

peccatores, nihil agentes ex Ratione, sed omnia ex Passione.

§. 3. Actio contra Passionem.

VITA PHILOSOPHICA.

Cum Philosophi animadverterent, vulgum ex Passionibus semper agere, contrariam viam insistere decreverunt, & contra Passiones suas agere conati sunt: & sic quidem non sapuerunt, sed splendidius & aliter quam populus insanierunt: imo per ambages & quasi per circulum eodem, quo populus, contra quem ire videbantur, decurrerunt ut patebit.

Quidam horum Philosophorum Passiones omnes suas exstirpare aggressi sunt (quales fuere Cynici & Stoici) in quo est manifesta dementia, quia exstirpari non possunt Passiones, nisi totum corpus abjiciatur, & humana conditio penitus excutatur: quod non licet ut Tract. 1. Oblig. 2. demonstratum est. Si vero in humana conditione permanere certum sit, Passiones excuti non possunt, utpote quæ bonam partem istius conditionis constituent. Denique Passiones illæ non sunt malæ, sed in genere quidem moris adia-

e 3 phoræ,

phoræ, in genere autem naturæ etiam bonæ, & quas pati eodem jure tenemur, quo homines esse jussi sumus, vide §. 1.

Alterum igitur genus Philosophorum Paulo sapientiorum, non extirpare quidem Passiones, quod & insanum & impossibile aut illicitum esse demonstravimus; sed saltem actiones illas ommittere, & tantisper suspendere decreverunt, ad quas se Passione aliqua concitari sentiebant. Quorum ex numero Plato, cum puero peccanti; *vapulares*, inquit, *nisi irascerer*: id innuens, se non velle castigationem illam exequi, nisi justa esset & Rationi consentanea, ad quam se irâ & vindictæ cupiditate instigatum videbat. Sed nec hi sapiunt: si enim actio omittenda, quia passio aliqua ad eam urget, sæpe elabetur opportunitas & occasio bene agendi, antequam passio illa subsidat. Deinde boni viri non est propter Passiones agere, sed nec ommittere propter illas aliquid, sed mere propter Rationem, sive interim passio cum Ratione conspiret, sive contra Rationem faciat.

Alii inter hosce interjecti & intermedii quasi Philosophi, Passiones quidem non extirpandas, sed tantum contra eas agendum esse decreverunt: Hi Cynicis, Stoicisque

cisque minores insaniâ : Platonice majores : suntque rursus duum generum : nam quidam generatim contra omnium suarum Passionum propulsionem agere decreverunt (quod genus mortificationem vocant) veluti si cibus delicatus cum cibo injucundo appositus fuerit, potius vescerentur injucundo, si convitium quis fecerit, assentabantur potius, quam objugabant : & ita de reliquis suis Passionibus : in eoque modo agendi exercent & se & discipulos suos quam austerissimè : alii saltem aliquibus Passionibus bellum indixerunt : quibusdam, inquam, perpetuo contravenire : aliis vero liberum cursum & veluti frænum dare decreverunt, præsertim Passionibus ad pastum & venerem, itemque ad gloriam pertinaciamque aliquam, seu constantiam in eo quod inceptum est pertinentibus, rigidissime contravenire non sine dicto sacramento decreverunt : & hæc tres Passionum species ; primam fere carnem vocant, secundam mundum, tertiam Diabolum, quibus se opponunt juramento & promissione abstinendi ab iis, quæ ad venerem pertinent, quæ ad dignitates ad munia publica, itemque faciendi non quod sibi, sed quod alteri alicui videbatur.

Nota Peripateticos in hunc censum non venire : vix enim illi in Ethicis nomen Philosophorum merentur : sed sunt tantum sapientior populus : itaque posuimus illos in quarto & supremo gradu præcedenti §. ubi de vita Vulgi agebatur. Hi enim proprie sunt, qui passionem passione temperant & moderantur : adeoque quædam Virtutis Officia obire videntur : sed Officia informia, utpote quæ non ex Rationis instinctu, sed impulsu passionum atque libidinis obeunt.

Atque ita rursus quatuor gradus Philosophorum recensiti sunt, nempe Cynicorum, Stoicorumque : secundo Platoniorum, & denique duo gradus (sic se vocant) mortificatorum : & Cynici quidem comparantur cum tertio gradu vulgi : Platonici vero cum quarto, id est cum sapientibus, reliqui gradus ad alios reduci possunt : cum quibus majorem habere videbuntur analogiam : atque in his omnibus gradibus nil, nisi turpitude & peccatum : omnes qui rursus ex Passione agunt : licet ipsimet hoc non satis animadvertant : obtinetque hic tale aliquid, quale Plato olim Diogeni, Platonis fastum conculcare se dicenti (conculcabat autem Platonis tapetia) calcas fastum meum
majore

non
nen
tan-
nus
ce-
Hi
one
æ-
fed
Ra-
im
hi-
ni-
o-
o-
m
:
a-
ci
i-
ni-
a-
a-
l-
i-
n
n
n
e

ma-
gunt
nus
fione
rate
sio
fic
etiam
minibus.

ma-
gunt
nus
fione
rate
sio
fic
etiam
minibus.

ma-
gunt
nus
fione
rate
sio
fic
etiam
minibus.

§. 4. Actio præter Passionem.

VITA CHRISTIANA.

Qui verè probi sunt (ut Christiani sunt, cum non nomine tantum, sed re hoc sint, quod esse dicuntur) nec ex Passione agunt (in quo est manifesta impotentia & effæminatio) nec contra Passionem agunt (in quo est manifesta insania aut immanitas) sed præter Passionem: præmittunt enim quodammodo eam & nullâ consideratione dignantur: sive absit passio, sive adsit, eâ de re ipsi non laborant, id agunt, quod jubet Ratio, & hoc unum curant: itaque si irascantur, non ideo verberant (quod vulgi est) nec ideo abstinent à verberibus (quod maxime sublimium Philosophorum est,) non dicunt cum
e s vulgo,

vulgo, vapulabis quia irascor; nec tamen cum Philosophis dicunt, vapulares nisi irascerer: sed dicunt: vapulabis, quia Ratio jubet te vapulare à me; *sive interim ego qui verbero irascar sive non*, aut dicunt, non vapulabis: quia Ratio vetat: *sive interim ego tui miserear sive non*: quod propositum quantam spiret generositatem, quam virum bonum undique sapiat, nemo est, qui non facile capiat.

Hinc interim patet bonos sæpe agere cum Passione: nunquam vero ex Passione: passio (inquam) actiones eorum sæpe comitatur: non vero usquam actionibus eorum dat causam, sed sola Ratio est, cui id juris esse voluerunt, ut actiones eorum jubere vel inhibere posset: Patet etiam arduum esse negotium hic & difficile non ruere hic aut cadere. Cum enim Passiones naturaliter actionibus nostris conjungantur, facile fit, ut quæ comitari debent, præcedant, quique cum castigare inceperant, pergunt ex ira castigare, qui cum delectatione opus etiam aliquod pium & bonum aggreditur, perficiat illud ex delectatione: atque ita profecto, cum rem bene examinamus, natum est fieri in nobis.

Dices Passiones turbant diligentiam
feu

seu auscultationem Rationis : tritus enim est ille versiculus & verus :

Pluribus intentus , minor est ad singula sensus.

Cum igitur mens Rationem auscultat , magnopere sensibus & Passionibus interturbatur ; ut clarum est in publicum prodeunti , & diversi generis hominibus occurrenti ; sentit enim difficillimum esse , aut fere impossibile tunc temporis Mathematicam aliquam demonstrationem discutere , & quod Ratio dicet in omnibus attendere ; ergo probi debent abarcere , extirpare suas Passiones , ut primæ parti Virtutis vacare possint , id est diligentes esse.

Resp. Probos satis extirpare & abjicere suas Passiones , quantum scilicet hoc ad diligentiam requiritur , cum eas in considerationem non admittunt (non sunt illis à consiliis) nec sinunt eas occasionem aut causam dare suis actionibus. Et cum probi non attendunt ad dictamen , & ea , quæ suggerunt Passionem , tandem silent & evanescent ; pari modo ac cum quis aliquem alloquitur , alter tamen non respondet , neque respondere vult , nisi alter interrogare pergat ; tum tandem desinit siletque , lassus surdo narrare fabulam. Sic

92 *Actio præter Passionem, §. 4.*

similiter Passiones, cum à causâ aliqua, non vero ab animo proborum excitantur, tandem desinunt defectu alimenti, si aut causa (quod fere semper) deficiat, nec à mente, quia non nisi Rationi auscultat, vel ullum accipiunt pabulum. Deinde mens humana cum incidit in volubilitatem illam cogitationum, quæ ad sensus & Passiones referuntur, & ea ineffabili Dei consilio data sit, æquo animo hanc ferre suam conditionem debet, & longanimitate quâdam uti, ac patientiâ: sæpiusque & repetitis vicibus Rationem auscultare cum studio & labore, & ut Sacra loquuntur; *in sudore vultus sui*, ut ita multis attentionibus id assequatur, cui percipiendo unica attentione par esse non potest: & meminisse debet, attentionem suam non re & successu, metiendam esse, sed animi sui proposito & intentione, ut si quid in objecto lateat malitiæ, quod eam post adhibitum diligens examen, & quale humana conditio ac volubilitas cogitationum patitur, fuerit, id ei imputari non posse. Vide plura hanc in rem in annotatis Cartesii, §. 73. parte 1. Ipsas vero Passiones secundum se expellere velle, est se ipsum humanâ conditione exuere velle, quod nefas, aut rem impossibilem attentare, id est, hominem velle esse,

esse, & tamen humanitatis parte aliquâ carere velle, quod insanum, ut satis supra demonstratum est: cui & illud accedit, quod Passiones plerumque cum illis oblectamur, incrementum sumant, & quasi effertur magis: quod in verecundia & libidine tam est manifestum, ut nullâ tergiversatione possit occultari, qui si erubescere cæperunt, & niti contra pudorem suum directe volunt, tanto plerumque magis erubescunt & consternantur: ut satius est animum ad aliam aliquam cogitationem deflectere, quam pugnam cum Passionibus, dum eæ nos conturbant, & in auscultatione Rationis, aut officiorum nostrorum executione impediunt, inire: hoc vero est eas in considerationem non admittere, promiscuas habere eas, & sive absint, sive adsint, interagendum, quod muneris nostri est, nihil pensi ducere.

Sicut igitur cum de rebus Spiritualibus cogitamus (V. G. de mente nostrâ, de Deo, de æternis veritatibus) obversatur idolum aliquod, seu species & imago quædam phantasiæ, quam qui bene intelligunt, satis sciunt in res illas Spiritualiter, quæ menti obversantur, non quadrare, unde nec affectant illam speciem, quia tantum impedire possunt genuinam rerum
Spiri-

Spiritualium cogitationem : nec etiam expellere tentant , quia hoc non impetrarent , potiusque illo conatu vivacior & expressa magis redderetur illa species , sed sinunt modo , & nullam ejus ducunt Rationem , atque ex ejus contemplatione , nec ajunt aliquid nec negant , sed omnem suam conclusionem ex idea & notione innatâ derivant : sic etiam circa Passiones suas affecti sunt boni , non conantur illas extirpare (frustra hoc esset , & conatu isto extirpandi firmiter , quas extirpare velent , impingerent) non etiam se conformant istis Passionibus , aut iis morem gerunt , non iis abduci se sinunt (nam hoc turpe foret , & in vitio atque peccato) sed sicuti se erga seipsum habent , (id est , mere negative) sic enim se erga suas Passiones habent , non admittunt eas in considerationem , non curant , non laborant de illis dum agendum aliquid est , absint , vel adsint , susque deque habent.

§. 5. De hostibus Virtutis.

Hostes Virtutis non sunt Passiones nostræ , (ut præter meritum suum apud vulgus audiunt , & vulgo hic accedunt Stoici) sed *inclinationes, proclivitates & propensiones*

ensiones nostræ ad agendum aliquid vel o-
mittendum, propter Passiones: quas pro-
pensiones cum ipsis Passionibus imperi-
tè confundentes, totam Ethicam, imo
ausim dicere totam Pietatem imprudenter
evertunt.

(Nempe id, cujus, solum Deus O. M.,
auctor est (nempe ipsarum Passionum &
specierum nostrarum) confundunt cum
eo (pravis nempe cum nostris inclina-
tionibus, quas Passionibus & speciebus
illis adjungimus) cujus nos turpes & sce-
lesti auctores sumus. Atque adeo Deus,
implicite semper auctor peccati agno-
scitur; cujus nequissimæ persuasionis,
quandiu vel minimum semen humanis
animis insidet, fieri nequit, ut veram
unquam Pietatem concipiant; sed tan-
tum horreant necesse est, & detesten-
tur, quem ut auctorem peccati, & vin-
dicem acerbum ejus, quod impegerat,
tantum considerare possunt.

Sicut ergo à sensu ressecanda est pravi-
tas illa, qua ferimur ad speciem ejus ap-
plicandam objectis externis, quæ occa-
sionem præbent isti speciei (quod alio loco
demonstravimus) sic etiam à Passionibus
detrahenda est illa inclinatio nostra, qua
nos ita inclinatos sentimus, & quasi vio-
lentiâ.

lentiâ quadam impulsos ad faciendum, omittendumve aliquid gratia Passionum, seu propter ipsas Passiones: & qui quidem hunc errorem errant, totam Ethicam evertunt, ut diximus: sic & illi, qui alium istum, quem statim notabamus errorem errant, totam Physicam evertunt: quod illis, qui veram Physicam, (quam Cartesius reduxit) excoluerunt, satis perspicuum esse potest.

Habent autem alii aliarum Passionum proclivitates (ut quidam iracundi, id est proclives ad vindictam prosequendam, quidam libidinosi, id est, proclives ad agendum aliquid ex gratia libidinis seu Veneræ Passionis, alii meticulosi, id est, proni ad fugiendum, aut deserendum stationem, & similia alia propter metum exequenda. Et sic de aliis: Dicunt autem hi, stimulari se ab ira ad vindictam sumendam, à libidine impelli ad supra, à metu ad fugam, sed vehementer errant; non enim ab his suis Passionibus, concitantur in has vel illas actiones. Unde non sunt aliæ in aliis proclivitates ad obtemperandum Passionibus, sed similis atque eadem fere in omnibus proclivitas, corpus vero aliter atque aliter dispositum est ad has illasve Passiones. Sic quidam

quidam proclives sunt ad Venerem, alii non ad Venerem, sed ad vindictam: eadem in utrisque est proclivitas, scil. agendi aliquid gratia Passionis: sed in Venero homine corpus aliter dispositum est, scil. menti facile Passionem Veneream incutiat. Hinc pro diversitate regionum, ætatum, conditionum, exercitiorum &c. alii aliis vitiis dediti esse dicuntur, quia corpus aliis atque aliis Passionibus accommodatum est, in aliis atque aliis regionibus, ætatibus &c. cui antecedens mentis proclivitas, & propensio ad agendum gratiâ Passionis, alia atque alia exterius vitia producit.

Nulla ergo labes residet in ipsis Passionibus ut adhuc §. 1. hoc tractatu diximus, sed tota turpitudine in effæminatione, seu in proclivitate illa ad agendum ex Passione consistit. Animus enim velut connubio quodam cum corpore copulatus proclivitate illâ suâ ostendit se esse quodammodo virum uxorium, atque in ipsam quadrat illud Poëtæ:

Uxori nupsit turpiter ille suæ.

passiones enim obveniunt nobis à corpore, proclivem esse ad agendum propter illas, est propter corpus velle agere, & ei quasi assentiri ac abblandiri. Proclivitas illa sine dubio.

98 *De Carne seu Voluptate, §. 6.*

dubio supponit aliquid (peccatum originale hoc vocant Christiani) hæc vide apud ipsos; ne nos ex Philosophiâ nostra exorbitemus.

§. 6. De Carne seu Voluptate.

Caro est proclivitas in bonum jucundum sine respectu ad alios, unde caro non est hic proclivitas in Venerem (ut alias etiam sæpe nomen illud sumitur) sed generatim proclivitas in bonum jucundum qua tale, non considerando æstimationem, quam alii de nobis habeant; sunt autem præter Venerem alia bona jucunda multa, quas res secundas ante vocavimus. Vide Tract. 2. de Temperantia.

Sed inter res secundas solus homo respicit alios & aliorum de nobis existimationem, adeoque ille à consideratione carnis excludendus est. Reliquis igitur rebus secundis propter delectationem, quam in se continent inhiare, carnale est, etiam literarum & Philosophiæ studio, imo etiam Virtutum exercitiis & Officiis: ex quo facile liquet eos, qui rudem adolescentiam literis, Philosophiâ & humanitate excolendam susceperunt, vix tamen eos ad austerum Rationis dictamen parant, fabel-

fabellis autem & Musarum deliciis tenentur non procul à lenonibus abesse. Quibus (etiam si duriusculum hoc forte videatur , verum tamen est) accensendi etiam sunt ii , qui Christianum populum amore illo Passionis , quem devotionem vocant (vide Tract. 1. §. 1.) ad cultum divinum allicere , in eoque stabilem & fixum continere conantur.

Nota vero non esse carnale dum rebus secundis ex præscripto Rationis vacamus , delectationes , quas nobis naturaliter injiciunt , admittere : sed carnale est illas captare , affectare , & rebus commemoratis propter earum delectationem vacare : quæ latius deducta vide Tract. 2. ubi de Intemperantia & stupore.

Ex his etiam facile videmus , Carnem totum humanum genus invasisse , præsertim vero infestat Adolescentiam & primam ætatem ; non solent enim adolescentes , nec ad studia literarum , & multo minus ad Philosophiam & institutum aliquod vitæ amplectendum induci , nisi pellice aliquâ Voluptate ; in qua arctius adhuc adstringuntur per pædagogos & præceptores suos , qui ejus indolis non ignari , assentationibus , blanditiis Poëtarum , fabularumque illecebris inescant eos , aut
potius

potius illaqueant, & quasi magnam rem præstiterint: ac bene de republicâ & humanâ societate meriti sint, cum ita creditam sibi juventutem prostituerunt, illaquearunt, & Carni penitus manciparunt, glorianur, & amplissimis se præmiis dignos putant.

§. 7. De Mundo sive Gloria.

Mundus affectat eam oblectationem, quæ ex aliorum hominum de nobis, actionibusque nostris existimatione concipitur. Cum vero existimationem illam (utpote ab aliorum arbitrio penitus dependentem) facillime obtinere possumus, si iis gratificati fuerimus; hinc mundani homines sæpe benefici ac munifici, bene de civibus suis ac republica merentur, sed in his omnibus non aliud quam se quærunt, nempe gloriam, existimationem, dignitatem, statum decorum, pompam & similia imaginationis ludibria, figmenta chimæras, quæ difficulter verbis exprimuntur, sed à mundanis hominibus, aut iis, qui aliquando mundani fuerunt, facile intelligitur, quod hic dictum velimus.

Caro igitur se tantum respicit, & sui solâ contemplatione ducitur. Mundus ve-

ro mentis oculum non altius quidem at-
tollit, sed latius tantum dispergit & disgre-
gat. Mundus inquam ad ipsum principa-
liter agit quod caro, se tantum intuetur,
alios ex accidenti respicit, eosque ad se
ordinat, ex iis metere cupit Gloriam, qua
se oblectet & suavietur. Est autem Car-
ni facilis in mundum descensus: natum
est enim fieri, quod vitæ genus ac insti-
tutum, mere quia placeret, luberet, oble-
ctaretq; (seu ut in linguis vernaculis hodie
loquimur mere propter contentementum
tuum) assumptas; eidem adhæreas,
postmodum omni talis oblectamenti con-
dimento per usum & longum tempus de-
cocto, itaque adhæres adhuc isti vitæ in-
stituto, ne te dicant male elegisse, ne te
varium & inconstantem dicant, & ut aliis
institutum tuum approbes, persuadeasque
bene tecum agi. Hoc vero est à Carne
ad Mundum jam devolutum esse. Hæc
enim insignis plerumque mundanorum
hominum nota est, quod cum se miseros
esse sentiant, idque etiam alii præsertim
boni & perspicaces intelligant, conentur
tamen id jugiter nobis persuadere & im-
ponere se felices esse. Recto corpore in-
cedentes & turgidi testari volunt corpus
suum bene habere, ei de spiritibus, qui-
bus

bus ceu præcipuis instrumentis munia hujus vitæ exsequimur, abunde prospectum esse, pretiosis vestibus & supellectili, opum ac potentia ostentatione testari volunt, se posse corpori suo perpetuo sic prospicere, cum aliqui Spiritus fluxi sint, & è corpore facile dilabantur: quo spectat etiam luxus, quo testari volunt, se in hunc Finem non tantum satis, sed & plus quam satis habere, fastu & fastidio erga alios testari volunt se eorum beneficiis non indigere, se operam & auxilium eorum non desiderare. Elato supercilio, torvis oculis & frontibus testari volunt se securos esse, se non timere, sed esse, quod alii à se metuant, atque ita toto habitu corporis, vultu, oratione ac gestu mentiuntur se beatos esse: sed hi sunt adhuc simplices & rustici mundani: sunt sane, qui existimationem sibi & astutius longe aucupant, & felicius consequuntur: si hæc dicenda felicitas est, & non potius servitus atque calamitas, quamvis à Carne in Mundum præceps via sit, non perinde tamen à Mundo ad Carnem facilis est reditus: Raro enim solent Mundani homines mere propter delectationem suam aliquid agere, aut in eo propter aliorum existimationem agere inceperant, mere ex delectatione & animi gratia

gratia perseverare : unde Diogene olim nudum se in luto ac nivibus volutante, jubet Plato spectatores (qui Diogenem ex miseratione aut simili aliquo populari affectu inhibere conabantur) discedere : pollicitus brevi Diogenem destitutum sponte, si modo illi discessissent. Hodieque multi per Mundum (Officia, munia publica & statum) à Carne (Venere, pastu & studio voluptatum) liberantur: si hoc sit liberari, dominium mutare, imo & sub inferiori tyrannide agere.

Ex dictis facile colligitur Mundum maxime vigere injuvenibus & viris, atque adeo non tam multos occupat, quam caro, sed præstantiores : Mundus possidet florem humani generis (Romanos olim & heröes, etiam hodie tales aliquos cogita) imo quod miseratione humanâ dignum est, eos ipsos, qui optimi viri essent, si tantum Mundani non essent, si id solius Rationis & Dei contemplatione facerent, quod ad captandam popularem auram faciunt. Et Cicero patronus Gloriæ seu Mundi non dubitat asserere : *Optimus quisque maxime gloria ducitur*; sed fallitur, & hi non sunt boni, ast vani : *Receperunt* (ut Veritas ait) *mercedem suam* (Gloriam aliquam apud populum) non miseram mercedem!

§. 8. De

§. 8. *De Diabolo seu Pertinacia.*

Diabolus quid ad Ethicam faciat (quid & sacræ paginæ de eo dicunt, id & ibi lege, & piè crede) est proclivitas persistendi in aliquo agendi genere, merè quia incepisti sic agere. Cum nempe non oblectatio te amplius (quod carnis erat) non Gloria aut existimatio (quod Mundi erat) retinet in proposito ac instituto semel agendi genere, sed mera pertinacia, & pergis tantum quia incepisti, nisi forte tædia, infamia, damna, paupertas, morbi sequantur. Est autem à Mundo ad Diabolum facilis descensus: videmus enim persæpe, ut qui institutum aliquod vitæ austerum, horridum, ad captandam Gloriam & existimationem assumpserant, cessante hac vanitate, cum nullus jam amplius defertur honos, cum nulla amplius populi admiratio, sed potius contemptus & irrisio, exoticis illis & affectatis actionibus rependitur, non posse tamen desistere sed pergere per salebras & confragosam viam, quia illam jam diu institerunt; non equidem quod turpe putent resilire, (quam diu enim ea turpitudine & infamia moventur, tam diu adhuc in Mundo sunt) sed ut dixi, quia inceperunt & ab incepto desistere non

non possunt. Senes maximam partem Diabolus possidet: ei enim, quod in iuventute Carne vel Mundo instigante arripuerunt vivendi genus, pertinaciter plerumque retinent: non quia placeat aut deceat, sed quia solitum sit, & quia sic agere diu consueverunt, & consuetudinem velut alteram naturam abrumpere, difficile fit.

Itaque caro adolescentes, Mundus viros, Diabolus senes & infestat plerumque & possidet. Subinde tamen ordo hic turbatur; & Mundus atque caro subinde in senibus, Diabolus in adolescentibus reperitur, imo unus idemque unius horulæ spatio per tres illas Tyrannides devolvitur; & 1. quidem carnis, deinde Mundi, ac deniq; Diaboli mancipium fit. Quod in Cardinalibus voluptatibus, antomasticè sic dictis (Venere & pastu) ita manifestum est, ut manu prope tentari res illa possit. V. G. Computare incipiunt, quia jucundum consortium, & potio suavis est (hic carnem intelligimus) sed hac delectatione per satietatem ablatâ, tamen potare non desistunt, quia indecens habetur, ante alios à consortio discedere, contra vero gloriosum est, mustum capere, & alios potando superare (hic Mundum audis)

f tandem

tandem etiam hoc retinaculo dirupto, cum jam non delectatio amplius, sed fastidium, non Gloria, sed infamia exebriate, vomitu, molestia, qua hospitem & domesticos ejus afficiunt, adstantium irrisio & contemptus urgent, perpotare tamen pergunt, quia tam difficile est desistere ab eo, quod inceperunt, hic Diabolum intelligimus.

Ex his patet primo inter hostes Virtutis, Diabolum esse teterrimum, maxime horribilem, mœroris, tædii & desperationis plenum, id est sine ullâ fere delectatione, sive solidâ (hæc enim à Virtute sola proficiscitur) sive fucatâ & apparenti (quia illa à Carne & Mundo provenit, quæ transferunt jam apud eum, qui Diabolo traditus est. Est interim in Diabolo etiam aliqua voluptas, sed horribilis, execrabilis & tetra: cum enim Ratio non dicet persistendum in eo, quod inceperis, cum ideo mere, quia incepisti, persistis, oportet te libidine aliquâ, & quia sic placeat atque lubeat, persistere in actione, quam incepisti. Ex quo & hoc incidenter videtur in reliquis hostibus Virtutis quodammodo etiam reperiri, & duo esse tantum genera, hominum, alterum carnale, & quod ob delectationem atque libidinem, & quia sic placet,

placet, agit; alterum Spirituale, quod Spiritu, mente & Ratione agitur, nec unquam quia lubitum est, aut quia placeat, sed quia deceat, atque ita agendum est agit.

Patet secundo Diabolum, quantum est ex natura sua, sempiternum esse, persistere enim vult quia incepit, qui Diabolo deditus est: sed hoc nunquam cessat quantum est de se; semper enim incepit, itaque necesse est, semper ut perseveret, qui ideo mere perseverandum esse sibi iudicaverit, quia incepit: ubi interim notabilis se ingerit diversitas inter Diabolum & duos reliquos hostes Virtutis: delectationes enim, quas caro, & pompæ, quas Mundus contempletur, admodum fluxæ sunt & transitoria, postquam vero evanuerunt, relinquunt post se acrem pœnitentiam: atque adeo sinunt hominem resipiscere, dum eum quasi manumittunt, & à servitute suâ absolvunt: quod in Diabolo non habet locum cujus quantum de se est, perpetua servitus est.

Patet tertio Diabolum astu & stratagemate infestum esse; ubi cæteri Virtutis hostes aperto quasi Marte nos aggrediuntur, nam Diabolus Philaretos seu Virtutis amatores sub specie promotionis & majoris

ris in Virtute progressus, abducit à Virtute: suadet enim semper pergendum esse, quasi dicat & jugiter inculcet:

Quo bene cæpisti, fac pede semper eas.

Atque adeo Philaretos à defectu ad Medium Virtutis procedentes sub specie majoris boni ulterius concitat & urget in excessum, facitque ut quadret in illos illud Poëtæ:

Dum vitant stulti vitia in contraria currunt.

Quod Caro & Mundus nunquam attentant: pelliciunt hi etiam quidem Philaretos, & transversos abducunt à regia Virtutis via: (imo etiam adversos adoriuntur aliquando, & idcirco minus metuendi, quod à fronte insistent, & aperto Marte congregiantur) sed nempe transversos vel adversos non obeundos, & in Virtutis viam longius porrectos: nunquam enim sub specie Virtutis se ingerunt, sciunt & fatentur palam, sibi cum Virtute non convenire, quod Diabolus, ut vidimus nunquam astutè dissimulat, fingitque se Virtutis & cultorem, & promotorem esse.

Contra illam Diaboli fraudem ac seductionem, præsens nobis remedium ab oculo Rationis suggeritur, *ne quid nimis: quo moremur, ad quamcunque partem ac mate-*

materiam Virtutis, nos inclinaverimus, ut cautè abſtineamus à vitio, quod in iſta materia ad exceſſum vergit V. G. conſtituiſti liberalem te præbere? *Ne quid nimis*, cave ne ſis prodigus. Conſtituiſti frugalem te præbere? *Ne quid nimis*, cave ne avarus ſis. Generoſe agere conſtituiſti? *Ne quid nimis*, cave ne ſuperbias. Modeſte? Rurſum *ne quid nimis*, ab ignavia & ſocordia tibi cave: atque ita ſemper (nunquam enim ſatis dicitur, quod nunquam ſatis diſcitur) *ne quid nimis*. Et notatu dignum eſt, oraculum non dicere: *Ne quid minus*, (eſi in defectu tantundem vitii ſit, quam in exceſſu) ſed dicit: *Ne quid nimis*, quia ab exceſſu majus periculum imminet, major ab hac parte Diaboli tentatio & ſeductio eſt: cum enim quis certæ alicui Virtuti, addicere ſe conſtituit, iſ jam defectui, qui Virtuti iſti opponitur, tergum quodammodo obvertit, & à defectu illo ad Medium Virtutis procedit, unde providendum ei caute, ut in Medio ſiſtat, ne ultra Medium pergat ad exceſſum, inſtante Diabolo, & pergendum, quia inceptum eſt, dictante. Sic V. G. ſi quis liberalem ſe præbere conſtituit, iſ jam ſatis hoc ipſo avaritiæ nuncium remiſit, tergum ei ſuum obvertit, pergensque ad ulteriora,

f 3

primò

primo quidem occurrit liberalitati, quasi in Media via constitutæ; quam si amplecteretur, cui si adhæreat, bene habet, probus est Philaretus: sed si paulo ulterius progrediatur (quod hic lubricum est & perfacile ex Diaboli fraude, *perge & perge* ingeminantis) incidit in excessum, nempe in prodigalitatem. Et idem est de reliquarum Virtutum materia & Officiis. His igitur Diaboli astibus & dolis abjiciat Philaretus, scutum Rationis: memor hanc non dicere: *Perge quia incepisti*, sed sæpe & sæpius: *Desiste nisi inceperis*, imo nisi optime inceperis, *desiste, aut perge; sed non ideo perge, quia incepisti, ast quia Deus jubet.* Scuto autem suo inscribat hoc oraculum.

NE QUID NIMIS.

Quod & nos finem huic tractatui facientes, adscribimus: *Ne quid nimis.*

ETHI.